

Remissvar på promemorian *Reformering av avfallslagstiftningen för ökad materialåtervinning och för mer cirkulär ekonomi*

KN 2024/02249

Sammanfattning

Med vårt remissvar vill vi belysa att förflyttningen av ansvar för det kommunala avfallet från detaljhandeln med livsmedel, bort från kommunen, kan skapa hinder för att livsmedel kommer till nytta i kommunala verksamheter. Idag finns donationsmodeller där offentlig verksamhet tar del av överskott som annars skulle ha slängts, detta ser vi kan försvåras med en förflyttning av ansvaret.

Vi vill även uppmana till restriktivitet i alla former av dispens från kravet att skilja förpackningar från sitt innehåll då vi ser att dispens i det fall det beviljats minskar incitamenten för donation av livsmedel.

Slutligen ställer vi oss positiva till förslaget om en nationell avfallsplan och särskilt att planen ska innehålla ett avfallsförebyggande program. Vi ser att det är viktigt att dessa kopplas till den nationella handlingsplanen för minskat matsvinn i Sverige, samt att civilsamhället får möjlighet att yttra sig om underlaget till avfallsplanen. Vi vill också uppmana till försiktighet med att lyfta livsmedelsdonationer som en lösning då vi ser flera risker med detta, bland annat att det får motsatta effekter mot vad som önskas.

5.2 Nytt ansvar för vissa avfallsproducenter

Enligt avfallshierarkin ska avfall i första hand förebyggas. Inom detaljhandel med livsmedel är det vanligt att detta uppnås genom att livsmedel som är på väg att slängas istället doneras till en välgörenhetsorganisation eller annan aktör.

Med ett kommunalt ansvar för avfallet från detaljhandel med livsmedel har vi sett en kompletterande donationsmodell där mer livsmedelsavfall, och matsvinn, har kunnat undvikas genom att livsmedlen kommit till användning i offentliga verksamheter såsom skolor, sociala verksamheter och offentliga kök.

När kommunen har ansvar både för att minska mängden avfall, att hantera livsmedelsavfallet samt har egna verksamheter där livsmedlen kan nyttjas blir det enkelt att administrera hållbara flöden för det överskott som annars blir matsvinn och avfall. Att kommunen väljer att hämta livsmedlen tidigare för att de ska kunna nyttjas i den offentliga verksamheten, istället för när de blivit avfall, är förhållandevis enkelt genomfört och har möjliggjort en minskning av avfallet och matsvinnet, samtidigt som det är samhällsekonomiskt gynnsamt. När kommunen inte längre ansvarar för avfallet ser vi en risk att byråkratin för denna typ av lösningar och flöden ökar och att möjligheten för offentliga verksamheter att ta del av donerade livsmedel minskar alternativt att kostnaderna för detta ökar.

8.8 Undantag från kravet på att skilja förpackningar från sitt innehåll

Vi ser att det är positivt med förtydliganden av vad som är giltiga skäl för dispens från kravet på att skilja förpackningar från sitt innehåll. Vi ser dock att all form av dispens från detta krav riskerar att underminera avsikten med kravet, vilket vi ser kan få direkta effekter i relation till livsmedelsindustrin och framför allt inom detaljhandel med livsmedel. Vår bild är att kravet på att skilja förpackningar från sitt innehåll har skapat ett viktigt incitament för livsmedelsaktörer att hitta alternativa lösningar för att slippa hantera sitt livsmedelsavfall enligt kravet, vilket i sin tur har främjat ökad donation av livsmedel.

Om dispens ges riskerar det få till följd att detta incitament att donera livsmedel försvinner. Detta har vi tydligt kunnat se då livsmedelsbutiker som befinner sig i kommuner där dispens idag beviljats har ett betydligt lägre intresse för donationslösningar än livsmedelsbutiker i andra kommuner. Beviljandet av dispens riskerar därmed gå stick i stäv med avfallshierarkin och resurshierarkin samt de avsikter som föreslås för den kommande nationella avfallsplanen och särskilt det avfallsförebyggande programmet. Vi manar därför till restriktivitet i alla former av dispens från kravet att skilja förpackningar från sitt innehåll.

9. Förändringar av avfallsplaneringen

Vi ställer oss positiva till förslaget om en nationell avfallsplan och särskilt att planen ska innehålla ett avfallsförebyggande program. I bilaga 4 redogörs för Naturvårdsverkets underlag till det avfallsförebyggande programmet, där vi ser att punkterna 7, 8 och 9 som berör livsmedelsavfall och livsmedelsdonationer är av särskild vikt.

Donationer av livsmedel i enlighet med punkt 8 i bilaga 4 är en viktig åtgärd för att ta om hand det överskott av livsmedel som idag produceras och därigenom minska mängden avfall. Vi vill dock uppmana till försiktighet med att förorda livsmedelsdonationer som en lösning då detta riskerar att minska incitamenten för avfallsförebyggande och framför allt matsvinnsförebyggande insatser. Vi ser även att ett förordnande av livsmedelsdonationer riskerar att skapa en situation där civilsamhället i större utsträckning blir avfallshanterare, inte bara för donerad överskottsmat utan för allt livsmedelsavfall. Vi ser redan idag exempel där civilsamhällets organisationer har anställda, ofta arbetstränande, som får stå och separera och sortera livsmedelsaktörers avfall. Det finns även en risk att ett förordnande av donation av livsmedel leder till att lösningen med matstöd blir en permanent lösning vilket befäster människor i ett behov av det stödet och samtidigt legitimerar en fortsatt överproduktion av livsmedel.

I arbetet med den nationella avfallsplanen, och särskilt det avfallsförebyggande programmet, ser vi att det är väsentligt med en koppling till den nationella handlingsplanen för minskat matsvinn i Sverige. Relationen mellan förpackningsavfall, livsmedelsavfall och minskningen av matsvinn har blivit tydlig sedan införandet av den nya avfallsförordningen och kravet på att separera förpackningar från sitt innehåll. Det är därför viktigt att beakta relationerna mellan regelverken kring förpackningar, avfall och matsvinn och hur dessa bäst utformas för att främja varandra och det förebyggande arbetet.

I förslaget i avsnitt 9.2 nämns att Naturvårdsverket ska "ge företrädare för länsstyrelserna, kommunerna och näringslivet tillfälle att yttra sig över underlaget till avfallsplanen". Vi vill i relation till detta lyfta vikten av att även civilsamhället, som idag har blivit allt större aktörer i relation till avfallsfrågan, inte minst inom livsmedelsindustrin, ska ges möjlighet att bli hörda på samma sätt.